

Ötvenhat hajótöröttjei

Hívó szavak és érzelmi politika

A történelemben gyakran megesett, hogy csakugyan „kizökönt az idő”. Kivált akkor, amikor egy-egy rezsim az alattvalóira olyan elviselhetetlenül nehezedett, hogy azok mozdulni-mozdítani voltak kénytelenek. Ám a kizököntést rendszerint megtorolta a többnyire visszaálló hatalom. S mire a rehabilitációra sor kerülhetett, a forradalmárok rendszerint mindenek kívül rekedtek. Hajótöröttjei lettek az általuk előidézett viharoknak. De egyébként is nehéz – amint azt Gosztonyi Péter, a Svájcban élő történész is tanúsítja a Zeley Lászlóval folytatott beszélgetésben – a történelemmel lépést tartani. Kivált, ha érzelmek irányítanak bizonyos politikai megnyilvánulásokat.

– Az utóbbi időben több demonstráció zajlott le a Pofosz és az 56-os szövetség szervezésében, s a tüntetéseken mindig szinte ugyanazokat az arcokat látni. Ezek hangulata – a jelszavak, a táblák, a lebonyolítás módja – számomra anakronisztikus. **Eörsi István** erről a Magyar Hírlapban ezt írja: „Pedig a forradalom idején még nem voltak ilyenek. Én tudom ezt, mégis néha olyan érzés fog el, amelyet lehetségesnek sem tartottam az egész Kádár-korszak folyamán. Rájuk nézek és szégyellem, hogy 56-os vagyok.” Vajon mi kelti ezt az érzést ön szerint?

– Nem egészen osztom **Eörsi** véleményét, mert azokat az embereket, akik 1956 zászlaja alatt most tüntetnek, az elmúlt harminc esztendőben nagyon meghurcolta az előző rezsim. S e korszak bukása után előjöttek a rendszer hajótöröttjei, és ezek bizony hallatják hangjukat. De érdemes a magyar történelemben visszalapozni: 1848–49-et követően szintén évtizedekig problémát okoztak a Kossuth-szabadságharc hősei, áldozatai. Mint ismeretes: akkor is hosszú ideig ültek az emberek börtönben, amíg 1867-ben létre nem jött a bécsi udvarral a kiegyezés. Ezután jöttek haza Nyugat-Európából, Amerikából azok, akik részt vettek a szabadságharcban és addig külföldön találtak maguknak menedékhelyet. S aztán ők persze bele akartak szólni a kiegyezés magyar politikába. Sok baj, sőt tragédia is következett ebből.

Feltüzelt tömegek

Kuriózusként érdemes megemlíteni: Klapka György tábornok és Görgey Artúr tábornok – jóllehet ugyanabban az országban, az Osztrák–Magyar Monarchiában éltek – 1849 után nem cseréltek eszmét, sőt nem is találkoztak egymással. Jellemző volt Madarász József esete – a híres-nevezetes flamingós Madarász László öccsége is –, ő 1849-ben Debrecenben újságot szerkesztett Kossuth védelmében, s ezért kilenc esztendőt töltött börtönben. Amikor végre kikerült onnan, országgyűlési képviselővé vált. Madarász József 99 évet élt, 1915-ben halt meg. Az évszázad végén ott bóbiskolt a Parlament központi kupolacsarnokában, s amikor föl-fölriadt,

mindjárt szót kért 1848–49 eszméit védve, olyan közönség előtt, amelynek számára – a 19. század végén, a 20. század küszöbén – az 1848–49-es szabadságharc már csak történelem volt.

– Gosztonyi úr, közelebbi, tehát a mi századunkból való példája nincs?

– Ott van, mondjuk, az 1919-esek, vagyis Kun Béláké példája. 1944–45-ben, amikor Magyarország hadszíntér lett, és a szovjet hadsereg kilométerről kilométerre közeledett a nyugati határ felé, a szovjetek által megszállt területeken újjáalakult a kommunista párt. S annak tagjai – nagyon kevés emberről van szó – azt gondolták: most létrejön a második magyar tanácsköztársaság. És megesett, hogy Hajdú-Bihar megyé-

ben, Debrecentől nem messze, tíz-tizenöt egykori párttag „hivatalosan” ki is kiáltotta a második magyar tanácsköztársaságot. A debreceni demokratikus kormány képviselőit pedig egyszerűen kizavarták a községből, mondván, hogy ez szovjetközség, s ők szovjetköztársaságot akarnak.

– Napjainkban meg azt tapasztaljuk, hogy bizonyos hívó szavakra – liberálbolsevik, liberális, kommunista – kiáltozás, tapsvihár tör ki, s a tömeget láthatóan két-három ember tüzeli, irányítja. Mit jelent ön szerint ez az újabb érzelmi politikázódás?

– Mi, magyarok mindig is kedveltük az érzelmi politikát. E tárgyban is tudok történelmi példákkal szolgálni. Kossuth beszé-

Gosztonyi Péter: „Mi, magyarok mindig is kedveltük az érzelmi politikát”

dei például felvillanyozták annak idején az Alföld amúgy csöndes népét. De a demagógoknak is nagy szerep jutott, kivált e században. Gondoljunk 1919-re: Pogány József népbiztos vagy akár Kun Béla beszédeire. Vagy 1945 után a demagóg Marosán Györgyre. Az érzelmi politikát azért Nyugaton is művelik. Nem akármilyen példákkal élhetek, hiszen a múltból Hitlert vagy Mussolinit tudom megnevezni. Napjainkban pedig a francia újfasiszták vezetőjét, Le Pen urat, akinek a fellépése mindig bizonyos tömegeket tud mozgósítani és – úgymond – forradalmasítani.

Elmaradt jutalom

– Valamikor a Vitézi Szék jutalmazta tagjait, a közelmúltban Kádárék a Munkás-Paraszt Hatalomért emlékérmét osztogatták a maguk híveinek. S vajon az említett 56-osok haragja – s az, hogy szinte bármire fel lehet használni őket – nem azért gerjed-e, mert elmaradt az e-fajta jutalom?

– Nem hiszem, hogy ez jutalom kérdése volna. Inkább azt gondolom: a történelem szele elsodorta őket. Ha a forradalom győzelmét tizenöt-húsz évvel 1956 után lehetett volna megünnepelni, akkor ők a társadalomban nagyobb visszhangra, elismerésre találtak volna. Hiszen ezek az emberek – ismét hangsúlyozom – valóban sokat szenvedtek 1956-ért. A múlt rezsim kegyetlenül meghurcolta őket. Vannak, akiket közülük tizenöt-tizenhét évig tartott a Kádár-rendszer a maga börtönében. Amikor aztán ezek a fiatalon bezárt emberek szabadultak, a társadalom perifériájára kerültek. Megfelelő szaktudás híján többnyire csak a legalantasabb munka elvégzésével tudták megkeresni napi kenyerüket. Most, hogy 1990–91-ben végbement Magyarországon a nagy fordulat, úgy érzik: a mai társadalom, harmincöt évvel a forradalom után, nem részesíti őket abban az elismerésben, amely jogosan kijár nekik. Ezért manipulálható ez a csoport. És ezért okoz nehézségeket, ha ők olyan, Nyugatról érkezett személyek irányítása alá kerülnek, akik eddig politikai emigránsként éltek, s most úgy gondolják: rájuk támaszkodva hallathatják odahaza a hangjukat.

– Hallani arról is, hogy a Kádár-megemlékezés szervezői most szintén tüntetni kívánnak. Az egyik szélsőség kíván tehát konfrontálódni a másik szélsőséggel. Mint történész, hogyan ítéli ezt meg?

– Ez annyira magyar belügy, hogy erről nem kívánok országhatáron kívülről, kivált Svájcban véleményt mondani. Efféle gyanakvások különben nyugati politikusok agyában is föl szoktak merülni. De elképzelhetetlennek tartom, hogy hóhérok és áldozataik összefognának a mai demokratikus magyar társadalom ellen. Ha viszont konfrontálódásra kerülné sor – magánvéleményem szerint, bár ezt nem szívesen hangoztatom – ez rendőrségi ügy lenne...

Kun Béla a Parlament előtt, 1919 márciusában

1949. május. Marosán György beszél a kispesti gyűlésen

Pongráz Gergely, az 1956-os Magyarok Világszövetségének elnöke 1992. augusztus 4-én, a tv előtti tüntetésen

